

filosofisch elftal

Wat kunnen denkers zeggen over de actualiteit? Tweewekelijks spreekt Trouws Filosofisch Elfal zich uit. Vandaag: waarom maken we ons om Israël veel drukker dan om bijvoorbeeld Afrika?

Israël is veel dichterbij

René Gude, filosoof en directeur van de Internationale School voor Wijsbegeerte te Leusden

Heikelien Verrijn Stuart, rechtsfilosoof

Marc van Dijk

Het Israëliëse offensief tegen Hamas in de Gazastrook krijgt mondiale aandacht. Hoe gaat het tegelijkertijd in Congo? Waarom horen we daar weinig over? Waarom is Israël zo belangrijk?

René Gude: „Omdat Israël een ontwikkeld westers land is, met grote militaire macht. Als zo'n land tot geweld op andermans grondgebied overgaat, is dat voor mij als Europeaan schokkender dan wanneer Afrikaanse krijgsheren en hun kindsoldaten dat doen. Van hen verwacht ik geen voortrekkerrol op diplomatiek gebied. De VS, Europa en Israël kunnen de ontwikkeling van het internationaal recht bevorderen en hun macht gebruiken voor humanitaire doeleinden, voor het beperken van geweld. Een conventionele oorlog is niet misdadig, maar ik ervaar het als een diepe terugval, waar ik als democraat verantwoordelijk voor ben.“

Waarom kijken we meer naar Israël dan naar Congo?

pa, met name de laatste. Dat is de genocide die voor ons afschuwelijker is dan de massamoorden op Amerikaanse Indianen, Russische koelakken, Chinese burgers en de Armeniërs. De Holocaust vond bij ons en gedeeltelijk door ons plaats. We waren er bij betrokken, soms als verzetsstrijders, soms als collaborateurs en meestal als zwijgende getuigen. De daaruit voortvloeiende mengeling van schaamte en verontwaardiging heeft diepe sporen nagelaten in weldenkend Nederland sinds de jaren zestig, zoals socioloog Herman Vuijsje in zijn laatste boek laat zien.“

Wat betekent dit voor onze houding tegenover Israël? Gude: „In grotding zie je twee verkeerde reacties. De eerste is een soort opluchting: 'Zie je wel, ze deugen zelf ook niet'. Dat is lichtelijk antisemitisch. De tweede is bijna vertwijfeld: 'Zij ook? Dan zijn we verloren!' De landloze vervolgd van veleer leken de ideale gidsen op onze tocht door de woestijn naar de eeuwige vrede. Maar nu zij hun beloofde land bereikt hebben, blijken ze net zo politiek ondoorzichtig en gewel-

vergelijkbars: we nemen ze niet serieus. Een grote groep Israëliëse intellectuelen en een groot deel van leger en bevolking willen al lang niet meer op deze voet verder, in een krant als Haaretz komen ze volop aan het woord. Wij negeren ze, want ze passen niet in het beeld van het Joodse slachtoffer. Zoals in onze houding gelden op hen toe te passen. We laten ze een oorlog voeren waartoe we zelf nooit bereid zouden zijn.“

René Gude: „Er is sprake van een specifiek type opwindings als het om Israël gaat. Dat hangt nauw samen met de jodenvervolgingen in Euro-

dadig als wij allemaal.“ „Met dergelijke klaagzangen verdoezelen we onze eigen gidsfunctie. Vanaf de zijlijn hebben we het uitsluitend over de verantwoordelijkheid van anderen.“ Verrijn Stuart: „Anne Frank is onze heldin, maar ze is door een Nederlander verraden en door ons gedeporteerd. Wij hebben een amorf en vrijblijvend schuldgevoel ten aanzien van de Joden in Israël en vertalen dat in een consequentieloze sympathie voor hun slachtofferchap. Als je iemand serieus neemt, ga je tegenover hem staan en spreek je hem aan op zijn gedrag, in plaats van steeds maar vergoelijkend te doen over iemands wandaden. Maar ja, Israël is onze vooruitgeschoven post, onze kernmacht, tegen het grote monster van de islam.“

„Tzvetan Todorov schrijft in zijn nieuwe boek 'La peur des barbares' dat je niet in termen van anti-judaïsme of antisemitisme hoeft te denken om te begrijpen dat de Palestijnen zich niet verheugen over de Israëliëse bezetting van hun gebieden. Hij stelt dat wij barbaren worden als we anderen die wij als barbaren beschouwen met barbaarse middelen bestrijden. Dit geldt voor het geweld dat Israël pleegt, maar ook voor onze acceptatie daarvan. Eigenlijk beschouwen wij de Joden ook als barbaren: ze mogen ongelimiteerd geweld plegen.“

„De Europese Unie heeft een associatieverdrag met Israël, waarin respect voor mensenrechten een voorwaarde is. We moeten dus veel meer eisen stellen. De verantwoordelijkheid van Nederlandse ministers, en van anderen, zou later wel eens strafbaar kunnen blijken te zijn. Israël voert een etnische zuivering uit, en wij werken daar aan mee.“

Volgens premier Balkenende heeft Israël het recht zichzelf te verdedigen. „Dan nog moet onze regering Israël aan de verplichtingen van het oorlogsrecht en het internationaal strafrecht houden. Zelfverdediging is geen excuus voor massamoord.“

„Wat mogen we van de nieuwe Amerikaanse regering verwachten? Verrijn Stuart: „Niet veel, vrees ik. Obama's stafchef is Rahm Emanuel, zoon van een van de Israëliëse terroristen van de groep Irgoen. Rabiaat pro-Israël. En daarin staat hij in Obama's team niet alleen.“

„Na ons bezoek aan Israël en de bezette gebieden stelden wij op het ministerie van buitenlandse zaken voor om vooral met Israël te praten in termen van recht. Na afloop zei een ambtenaar op de gang tegen mij: 'Ach, mevrouw Verrijn Stuart, er is geen recht, er is alleen politiek'. Een giftige mix van cynisme en immoraliteit.“

Boeddhabeelden zijn populair in het warenhuis: hinderlijk of prachtig.

FOTO JÖRGEN CARIS, TROUW

Boeddhisten nog recht in de leer?

Achmea wil boeddhistische docenten inzetten om patiënten te laten mediteren om vertrouwen te herwinnen. Er is kritiek: wordt boeddhisme een lege huls? Ontplooiing van het 'ik' versus loskomen van het 'ik'.

Pauline Weseman

De Boeddhistische Unie Nederland (BUN) en zorgverzekeraar Achmea verkennen de mogelijkheden om boeddhistische docenten in te zetten voor meditatiecursussen in het Lefstijltrainingscentrum van Achmea in Dalfsen. Klassieke boeddhisten vrezen dat het pure boeddhisme wordt uitgehuld en vercommercialiseerd.

van werkgever of huisarts. Het idee is om de tweeduizend individuele deelnemers die het LTC jaarlijks behandelt naderhand een meditatiecursus aan te bieden voor 'ontspanning en stressreductie' en om 'weer in balans te komen', zegt een woordvoester van het LTC. Volgens haar is de kans groot dat de samenwerking al in 2009 begint.

„Het wordt geen boeddhistische cursus“, zegt Achmea-woordvoester Christine Rompa, „maar een meditatiecursus zoals je die op zoveel sportscholen kunt krijgen. Meditatie kun je prima loskoppelen van het boeddhisme.“

Het plan is nog pril. Toch doet het idee alleen al aardig wat stof opwaaien onder boeddhisten in Nederland. Er is angst voor uitholling en verarming van het boeddhisme. De meditatievorm in Dalfsen wordt waarschijnlijk mindfulness. Dat is een zeer populair geworden, praktische, afgeleide vorm van de boeddhistische vipassanameditatie, ontwikkeld door de Amerikaan Jon Kabat-Zinn in 1979. Mindfulness is losgehaakt uit de religieuze, ethische en culturele context van het boeddhisme. Hierbij traint je jezelf in zes tot acht weken om met aandacht en vanuit het nu te leven. Wetenschappelijk is aangetoond dat deze training stress en de kans op terugval in de depressie of burn-out vermindert en pijn verlicht.

„Er zijn altijd naast elke religie commerciële randverschijnselen opgekomen“, zegt boeddhist Joop Romeijn, „Bij de kerk stonden vroeger al marktkraampjes, je ziet nu Boeddhabeeldjes bij de Blokker. Dat is hinderlijk. Het gaat een stap verder

als boeddhistische leraren mindfulness trainingen gaan geven die vergoed worden uit volksgezondheids-gelden. Dat schaaft de kern van het boeddhisme, dat wordt tot een consumptieproduct gemaakt. Mindfulness is een modeverschijnsel, wat is er over van het boeddhisme als de golf voorbij is?“

Meditatieleraar Zeshin van der Plas uit Leiden heeft geweigerd cursussen te geven voor het LTC. Vooral vanwege drukte, 'een beetje' vanwege de inhoud. Ook trok hij zich - 'om persoonlijke redenen' - terug als panelist op een onlangs gehouden symposium van de BUN, getiteld 'Boeddhisme, een gezonde keuze', over de link tussen gezondheid en boeddhisme. Hier was ook Achmea aanwezig. Van der Plas vond dat er te weinig 'echte' boeddhisten vertegenwoordigd waren. In een eerste opwelling schreef hij voor intern gebruik het artikel 'Cocacola boeddhisme'.

Van der Plas zegt in een toelichting te vrezen dat boeddhisme een lege huls wordt als het gekoppeld wordt aan mindfulness. „Dan krijg je hetzelfde als wat met yoga is gebeurd. Yoga wordt geadviseerd voor de ontspanning. Het wordt overal aangeboden. Je hebt zwangerschaps- en power yoga. Dat heeft met de oorspronkelijke yoga als religieuze training niets meer te maken.“

Het grote verschil tussen mindfulness en boeddhisme is het doel, zegt Van der Plas. „Het primaire doel van mindfulness is gezonder worden. Bij boeddhisme gaat het om inzicht krijgen in de werkelijkheid, ontdekken dat alles voortdurend 'is' en dat je daar niet aan mee hoeft te doen. Dat wil niet altijd zeggen dat je daar zonder of rustiger van wordt. In die zin is boeddhisme soms eerder een ongezonde keuze. Gezondheid en rust kunnen wel bijwerkingen zijn. Het gevaar bij mindfulness is dat je bijwerkingen tot hoofdthema gaat maken.“

Psycholoog Hans Gijzen die aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam een promotieonderzoek opzet over de effecten van mindfulness op het boeddhisme, plaatst mindfulness in

een 'hedonistische context'. „Het gaat erom prettig in je leven te zitten. Het begrip lijden, essentieel in het boeddhisme, is vaak lastig. Boeddhisme is een voortdurende oefening.“ Ook Romeijn ziet mindfulness als een soort 'happiness-boeddhisme' waarbij het gaat om de ontplooiing van het ik, terwijl het in het boeddhisme juist gaat om het loskomen van het ik.

BUN-voorzitter Varamitra.

'Boeddhisme is business, is hot'

Veel klassieke boeddhisten vinden het daarom geen goed idee als de BUN zich gaat verbinden aan deze toegepaste meditatievorm. Zo ook Jean Karel Hylkema. „Het zou niet mijn keuze zijn. Prima als boeddhistische docenten onder eigen naam daar cursussen geven, mindfulness kan best heilzaam zijn, maar leg geen link met het boeddhisme en de BUN. Ook moet je er erg voor oppassen dat je als boeddhistische organisatie gelieerd gaat worden met een zorgverzekeraar.“

Gijzen vraagt zich met andere boeddhisten af in hoeverre de BUN zich met die provisie van 18.000 euro

niet te veel afhankelijk heeft gemaakt van Achmea.

Ook is er onder klassieke boeddhisten kritiek op het voornemen om boeddhistische leermeesters wellicht te gaan betalen voor hun lessen. Volgens de leer van Boeddha moet alle kennis immers 'om niet' worden overgedragen. Boeddhistische docenten zijn daarom afhankelijk van vrijwillige giften. Zo oefenen de gevers zich meteen in vrijgevigheid. De realiteit is dat steeds meer leermeesters genooddaakt zijn over te stappen naar de commerciële mindfulness trainingen, waarvoor zij geld kunnen vragen. De schoorsteen moet immers blijven roken. Vipassana-leraar Johan Tinge draait om die reden sinds 2006 een trainingsinstituut voor mindfulness. „Ik heb het in mijn trainingen niet over het boeddhisme, om verwarring te voorkomen. Er is een spanningsveld tussen die twee.“

Toch hoeft wederzijdse invloed niet negatief te zijn, zegt Tinge. Mindfulness kan een effectieve methode zijn voor een betere gezondheid en kan dienen als een opstapje naar het 'echte boeddhisme'. Het trainingscentrum van Achmea neemt de kritiek uit boeddhistische kring serieus, zegt de woordvoester. „Bij zoveel kritiek moeten we nadenken over hoe we de religieuze context van het boeddhisme in de meditatiecursussen in het LTC kunnen waarborgen. Ik weet zeker dat individuen daarin geïnteresseerd zijn. Boeddhisten hoeven zich dus geen zorgen te maken.“

Er is helemaal niets mis met commercie, stelt BUN-voorzitter Varamitra. „Prachtig toch al die Boeddhabeeldjes bij de Blokker?“ Het initiatief om inhoudelijk met Achmea samen te werken en deze cursussen te geven, komt bij hem vandaan. „Boeddhisme staat in Nederland te veel met de rug naar de maatschappij, maar het is oorspronkelijk geworteld in de maatschappij. De Boeddha liet zich ook onderhouden door bankiers, artsen en anderen. Veel tempels in Azië worden door bedrijven gesponsord. Monniken in som-

mige stromingen worden volledig door de leken onderhouden. Dat is in het Westen nog niet zo. Het boeddhisme verkeert hier nog in een embryonale fase. We zijn volledig afhankelijk van giften en moeten ons zelf overeind houden. Dus moet je realistisch blijven. De BUN kon zonder de provisie van de zorgpolis, maar had weinig slagkracht. Met de samenwerking met Achmea hebben we onze ziel niet verkocht. Achmea en wij hebben gewoon een gezamenlijk belang.“

De voorzitter verklaart dat hij meer commerciële samenwerkingsideeën heeft. „Boeddhisme is business, boeddhisme is hot.“ In januari gaat hij met een bank bespreken of mensen met 'affiniteit met het boeddhisme' daar een zogeheten BUN-spaarrekening kunnen open. Dat zou alle partijen wat kunnen opleveren. Varamitra is het met de critici eens dat mindfulness niet veel met het pure boeddhisme te maken heeft, 'al ligt het boeddhisme wel aan de grondslag daarvan'. „Dat verschil moet je duidelijk maken aan cursisten. Via mindfulness kunnen mensen bij boeddhisme terecht komen.“

De grote meerderheid van de leden is het met Varamitra's initiatief in Dalfsen eens, zegt de voorzitter. Na een oproep van de BUN hebben tien tot vijftien boeddhistische docenten interesse getoond in deelname. Hoe die samenwerking eruit komt te zien en of de docenten betaald gaan worden, hangt af van afspraken tussen Achmea en de docenten, zegt Varamitra. Betaald mogen worden voor je diensten, verschilt volgens hem per boeddhistische stroming. De BUN gaat daar verder tussenuit: „Wij faciliteren het alleen maar.“

Varamitra neemt alle kritiek ter harte en zegt zelf ook kritisch te blijven. „We blijven er in Dalfsen bij om te kijken of er geen misstanden ontstaan en dat er bijvoorbeeld geen slecht opgeleide mindfulness-trainers worden ingezet. Wat voor vorm het westerse boeddhisme moet krijgen, is voor ons als BUN ook nog een zoektocht. We keuren niet alle ingede te Bleskensgraaf L. de Wit uit Oude Tonge.

Nepalese maoïsten versterken hun greep op godsdienst

Van onze redactie religie & filosofie

AMSTERDAM – Het bestuur van het belangrijkste hindoeïstische heiligdom in de Nepalese hoofdstad Kathmandu, de Pashupatinath Tempel, heeft demonstraties bij het gebouw verboden. De betogers protesteren tegen de door maoïsten geleide regering die drie nieuwe priesters heeft benoemd, onder wie de opperpriester. Volgens hindoes heeft de regering daarbij procedures genegeerd om de religie in haar greep te krijgen. De coalitieregering, waarin maoïsten de hoofdrol spelen, is sinds mei vorig jaar aan de macht. In die maand veranderde Nepal van een koninkrijk in een republiek. De nieuwe hogepriester komt uit Nepal zelf. Dat is een breuk met de traditie. In de afgelopen 260 jaar waren alle hogepriesters afkomstig uit India en behoorden ze tot de hoogste kaste. Het tempelbestuur wees hen aan waarna de koning de benoemingen bekrachtigde. Na de verandering van het land in een republiek beschouwt de maoïstische premier Prachanda zichzelf als de beschermheer van het heiligdom, dat jaarlijks bezoek krijgt van tienduizenden pelgrims uit zowel Nepal als India.

Atheïsten VS willen God schrappen bij inauguratie Obama

Van onze redactie religie & filosofie

AMSTERDAM – Een groep Amerikaanse atheïsten wil dat de naam van God niet valt bij de inauguratie van Barack Obama tot president. Ze willen hun doel bereiken met een kort geding. Ze hebben een klacht ingediend bij de districtsrechtbank van de hoofdstad Washington. In hun klacht noemen ze onder andere opperrechter John G. Roberts, die Obama de eed zal afnemen. Daarin komt de zinsnede "zo waarlijk helpe mij God almachtig" voor, die volgens de atheïsten in strijd is met de grondwet. De gebeden en de zegeningen, die bij de inauguratie zullen worden uitgesproken beschouwen de klagers als tekenen van grek aan respect voor atheïsten en andere andersdenkenden.

Initiatiefnemer van het geding is Michael Newdow, die steun heeft gekregen van zeventien organisaties. De advocaat zei tegen de krant *The Washington Post* dat het geding alle kans van slag heeft, tenminste wanneer de rechters bereid zijn de grondwet consequent toe te passen. Eerdere gedingen bij de twee inauguraties van president Bush werden verloren.

personen

Protestantse kerk in Nederland Beroepen: te Brielle S. M. Dekker te Twisk e.o.; te Kerkdriel M. J. G. Baan te Bredevoort (aangen.); te Krimpen aan den IJssel H. Russcher te Barneveld; te Moerkapelle W. G. Hulsman te Genemuiden; te Ochten C. D. Zonnenberg te Giessendam; te Stolkwijk W. M. de Bruijn te Zoetermeer. **Aangenomen:** naar Klaaswaal G. van den Berg te Heerde; naar Putten A. Jonker te Baarn. **Afscheid 11/1:** van Gerkesklooster J. G. Arensman (emeritaat); van Honselerdijk R. ten Napel ber. naar Piershil; van Zaltbommel C. M. Baas en J. J. Kappers ber. naar Apeldoorn. **Intrede:** te Bleskensgraaf L. de Wit uit Oude Tonge.